

УДК 378.1.011.31

Ірина Хохліна, аспірант

Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, м. Київ

РОСІЙСЬКЕ ТЕХНІЧНЕ ТОВАРИСТВО В УКРАЇНІ: ОРГАНІЗАЦІЙНА ТА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

У статті розглянутий аналіз педагогічно-просвітницької діяльності українських науково-технічних товариств на тлі їх ініціативно-організаційних зусиль розбудови вітчизняного науково-технічного простору кінця XIX – початку XX ст. на визначальному прикладі діяльності українських осередків Російського технічного товариства.

Ключові слова: науково-технічні товариства, Російське технічне товариство, РТТ, педагогічний, діяльність, школа, гурток.

Лит. 8.

Ірина Хохліна, аспірант

Інститута педагогічного образования и образования взрослых НАПН Украины, г. Киев

РУССКОЕ ТЕХНИЧЕСКОЕ ОБЩЕСТВО В УКРАИНЕ: ОРГАНИЗАЦИОННАЯ И ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

В статье рассмотрен анализ педагогическо-просветительской деятельности украинских научно-технических обществ на фоне их инициативно-организационных усилий развития отечественного научно-технического пространства конца XIX – начала XX ст. на определяющем примере украинских отделений Русского технического общества.

Ключевые слова: научно-технические общества, Русское техническое общество, РТО, педагогический, деятельность, школа, кружок.

Iryna Khokhlina, Postgraduate

Institute of Pedagogical Education and Adult Education NAPS of Ukraine, Kyiv

RUSSIAN TECHNICAL COMPANIONSHIP IN UKRAINE: ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITY

The article deals with the analysis of Ukrainian scientific and technical societies pedagogical and educational activity on background of their initiative and organizational efforts for development of national scientific and technological space of the late XIX-early XX on determining example of the Russian Technical Society Ukrainian branch.

Keywords: scientific and technical societies, Russian Technical Society, RTS, pedagogical, activities, school, study group.

Постановка проблеми. В останнє десятиліття науково-педагогічний дискурс в Україні активно звернувся до вивчення ряду явищ, пов'язаних з періодом становлення та розвитку національної системи освіти і виховання у другій половині XIX – на початку XX ст. До наукового обігу залучено та ґрунтовно проаналізовано чимало нових фактів і освітніх феноменів цього часу. Разом з тим, і на цей момент залишається чимало проблем, які з тих чи інших причин продовжують перебувати поза активною увагою науковців-педагогів. Серед них – напрями діяльності українських науково-технічних товариств, в межах яких відбувалися як основна концентрація науково-технічної та інженерної думки, вирішувалися питання актуалізації і розвитку галузей промисловості, так і педагогічна робота, просвітницькі акції та

ініціативи, висвітлення наукових ідей, поширення пізнавальних знань серед широких верств населення, насамперед шляхом здійснення зусиль з поширення і популяризації загальної та технічної освіти.

На сьогодні існує нагальна потреба вивчення наукової, а особливо педагогічно-просвітницької діяльності науково-технічних товариств в Україні, оскільки кропітка праця педагогів-техніків, інженерів-популяризаторів кінця XIX – початку XX ст. у напрямі вирішення теоретико-практичних проблем з організації професійно-технічної та загальної освіти цього часу, започаткування технічних шкіл і курсів, специфіка здійснення педагогічної роботи постають маловідомою сторінкою в історії вітчизняної педагогічної та інженерно-педагогічної думки.

Аналіз досліджень і публікацій. Діяльність

науково-технічних товариств, що працювали на теренах України, в різні часи знайшла відображення у працях та наукових розробках Н. Філіпова, Т. Демченко, О. Рудого, М. Сипливець, О. Пилипчук, О. Грицюти, П. Чернобая, І. Демуз, Н. Кушлакової та ін., однак саме педагогічно-просвітницькі аспекти функціонування науково-технічних товариств майже не були досліджені науковцями, в працях яких знаходимо лише побіжні згадки стосовно цієї проблеми, а подекуди – деякі статистичні дані. Тому **метою нашої статті** є саме аналіз педагогічно-просвітницької діяльності українських науково-технічних товариств на тлі їх ініціативно-організаційних зусиль розбудови вітчизняного науково-технічного простору кінця XIX – початку XX ст. Безпосереднім об'єктом для аналізу ми обрали діяльність українських осередків Російського технічного товариства (РТТ) – найбільшого на теренах України і Російської імперії того часу.

Виклад матеріалу. Одним зі значущих і цікавих явищ в історії діяльності науково-технічних товариств на території України другої половини XX століття – початку XX ст. постало функціонування відділень Російського технічного товариства. Ці осередки об'єднали найбільш передових представників тогочасної технічної інтелігенції та промисловості і сприяли на вітчизняному ґрунті швидкому пореформеному розвитку загальної і технічної освіти, організації виставок наукових досягнень, поширенню новітніх науково-технічних знань та започаткуванню широкої просвітницької роботи, особливо з модерних проблем технічного прогресу серед усіх верств населення. Відкриття Російського технічного товариства як науково-технічного осередку, концентрація навколо нього представників провідної науково-технічної думки стало можливим завдяки перебігу об'єктивних процесів історичного розвитку Російської імперії у другій половині XIX ст.: необхідності розвою основних галузей промисловості, що вимагало підготовки значної кількості висококваліфікованих інженерних і робітничих кадрів, поширенню ґрунтовних наукових і прикладних досліджень у технічних напрямках знань, реформам, що розпочалися з боку влади в ці часи. Тому вже з кінці 60-х рр. відділення РТТ розпочали свою активну діяльність у Миколаєві (1869 р.), Києві (1870 р.), Одесі (1871), Харкові (1880 р.), Катеринославі (1892 р.) та деяких інших великих промислових містах.

Їх науково-технічна діяльність, як правило, була пов'язаною з провідними галузями промисловості та господарювання в конкретних регіонах. Так,

Київське відділення РТТ, яке почало функціонувати з 1871 року, стало центром розвитку науково-технічної думки в галузі цукрової промисловості, Миколаївське – морського відомства, а Катеринославське – гірничого.

Робота товариств полягала в аналізі запропонованих наукових проєктів та винаходів, співпраці з урядовими структурами, в забезпеченні обміну думками та висновками між ученими-техніками та промисловими практиками, в оприлюдненні новітніх засобів виробництва, організації та проведенні виставок, технічних з'їздів. Загалом останні, що скликалися РТТ протягом 1870 – 1904 рр., були присвячені обговоренню науково-технічних проблем, що стосувалися цукрової, машинобудівної, металургійної, нафтової, вугільної, електротехнічної, залізничної галузей. Річні звіти про діяльність відділень друкувалися в популярній пресі, наприклад, газеті “Кієвлянинь”, “Записках КВ РТТ”, журналі “Інженер”.

Поряд з технічною і науково-технічною діяльністю усі відділення РТТ в Україні активно практикували і педагогічну діяльність. Так, педагогічні зусилля Київського відділення РТТ пов'язані з відкриттям середнього технічного навчального закладу для підготовки майстрів – Смілянськими технічними класами (1884 р.), які пізніше вирости у Смілянський інститут цукрової промисловості. Організація навчання у закладі під керівництвом попечителя Миколи Чериковського свідчить про вмиле поєднання теоретичної і практичної частин опанування знаннями. Наприклад, зранку і до 12-ї год. відбувалися практичні заняття у лабораторіях та майстернях безпосередньо на смілянських заводах, а друга половина дня (з 14-ї год.) була присвячена навчальній теорії. Співвідношення теорії та практики виглядало наступним чином: перший клас передбачав 270 н. годин теорії та 420 н. годин практичних занять; другий – 402 н. години теорії та 1070 н. годин практики. За період з 1884 по лютий 1917 рр. технічні класи підготували 440 кваліфікованих спеціалістів, серед яких чимало видатних вчених.

Для будівельної галузі нижчий технічний персонал готували дві школи будівельної справи з дворічним терміном навчання – Одеська (1891 р.) і Київська (1901 р.), створені відповідними місцевими відділеннями РТТ. Вони мали на меті підготовку кадрів проміжної управлінської ланки будівельного процесу – десятників. Сюди вступали переважно представники робітничої молоді або діти

робітників та підрядників. По закінченні 2-річного курсу вони здобували як фахову, так і початкову загальну освіту. Попит на вихованців закладів був дуже високим, є чимало також свідчень, що до практичних робіт часто зі шкіл підрядники запрошували навіть учнів, які ще не опанували повний курс. У 1913 році на Всеросійській виставці у Києві експертна комісія навіть нагородила Київську школу десятників за виконані графічні роботи та моделі споруд золотою медаллю. Організаційно-педагогічна діяльність Київського відділення також пов'язана з історією створення Київського політехнічного інституту. У 1897 році Рада Київського відділення РТТ створила спеціальний ініціативний комітет для зібрання коштів на будівництво Київської політехніки. В результаті за рік розпочалося будівництво закладу, а в 1903 р. відбувся перший випуск студентів.

У полі зору Харківського відділення РТТ стояли питання підготовки робітничих кадрів у нижчих ремісничих школах, організації загальнодоступних лекцій для робітників та їх сімей тощо. Члени відділення, прагнучи розширити світогляд учнівської молоді, розробляли нові, більш сучасні, порівняно з прийнятими на той час, програми для технічних навчальних закладів, передбачаючи в них обов'язковими виховну, розвиваючу, просвітницьку складові, популяризували в програмах введення додаткових до ремісничого навчання дисциплін.

Слід відмітити, що на початку 1914 року у всіх відділеннях РТТ, що діяли на території України, нараховувалося більше 1400 педагогів-діячів, зусиллями членів відділень було організовано 20 різнопрофільних навчальних закладів, в яких навчалось в різні роки від п'яти до семи тисяч осіб [2]. Відділення РТТ в Україні, значну увагу приділяли поширенню природничих і технічних знань шляхом використання таких форм роботи як лекції, публічні читання, організація виставок, з'їздів, виготовлення і використання наочних засобів, поширення друкованої продукції.

Висновки. Діяльність Російського технічного товариства в Україні стала основою для зародження численних українських науково-технічних товариств у різні десятиліття ХХ

століття. Діяльність РТТ в Україні дала серйозний поштовх для розвитку вітчизняної промисловості, науково-технічної думки, а, разом з тим, значно сприяла становленню освітньо-професійної галузі в нових постреволюційних умовах 20 – 30-х рр. і пізніше, цікавості до поширення професійної освіти загалом, значному розширенню мережі відповідних навчальних закладів – від ремісничих шкіл і училищ до професійно-технічних інститутів.

1. Грицюта О.О. Роль Механіко-будівного відділу Київського відділення Російського технічного товариства у розгортанні наукових досліджень в галузі залізничного транспорту: автореф. дис. канд. іст. наук / О.О. Грицюта. – Київ, 2010. – 20 с.

2. Демченко Т.П. Культурно-просветительная деятельность отделений Русского технического общества на Украине в 1870 – 1914 годы: дис. канд. истор. наук: 07.00.02 / Демченко Тамара Павловна. – К., 1983. – 224 с.

3. Звонкова Г.Л. Развитие природничих і технічних наук у Харкові в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.: Автореф. дис. канд. техн. наук: 07.00.07 / Г.Л. Звонкова; НАН України. Центр дослідж. наук.-техн. потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва. – К., 2005. – 18 с.

4. Коваленко О.А. Педагогічна діяльність наукових товариств Слобожанщини другої половини ХІХ століття [Текст]: дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Коваленко Оксана Анатоліївна; Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2000. – 193 с.

5. Кушалакова Н.М. Харківське відділення Імператорського Російського технічного товариства в системі робітничої освіти (1890-ті – 1916 рр.): основні напрями та результати // Вісник НТУ “ХПІ” – 2013. – № 10. – С. 81 – 89.

6. Пилипчук О.О. Історія Київського відділення Російського технічного товариства (1871 – 1919): автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.07 / Пилипчук Оксана Олегівна; НАН України, Центр дослідж. наук.-техн. потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва. – К., 2006. – 20 с.

7. Филиппов Н.Г. Научно-технические общества России (1866 – 1917). – Москва, 1976. – 210 с.

8. Чорнобай П.О. Формування технічної інтелігенції на Катеринославщині наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. – Рукопис: дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / Чорнобай Павло Олексійович; Дніпропетровський національний університет. – Дніпропетровськ, 2010. – 201 с.

Стаття надійшла до редакції 22.06.2015

Використанні джерела

Афоризм [Текст]: [збірка афоризмів] / упоряд. М. Панчішак. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1998. – 264 с.
Усі крилаті вислови, прислів'я, приказки, загадки. Укладач Н.В. Курганова. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. – 320 с.

Використано з no.wikipedia.org, з сайту <http://www.inpearls.ru/>